

СЕРТИФІКАЦІЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Тернова Катерина

Науковий керівник: д.іст. наук, професор Пасічник Н.О.

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені
Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна*

У статті проаналізовано пілотний проєкт сертифікації вчителів початкової школи, метою якого було стимулювати вчителів з високим рівнем професійної майстерності. Визначено, що всі етапи сертифікації – самооцінювання, експертне оцінювання, незалежне тестування ґрунтувалися на оцінюванні професійних компетентностей педагогічного працівника. Проаналізовано один з етапів сертифікації 2019 року – незалежне тестування. Висвітлено основні результати анкетування учасників сертифікації з Кіровоградської області.

Ключові слова: нова українська школа, професійна компетентність вчителя, атестація, сертифікація, самооцінювання, експертне оцінювання, незалежне тестування.

Certification of the primary school teachers as an assessment of professional competencies

Ternova Kateryna

The article analyzes a pilot project for the certification of the primary school teachers that is aimed to encourage teachers with a high level of professionalism. It was determined that all the stages of certification – self-evaluation, expert evaluation, independent testing based on assessment of professional competence of the pedagogical worker. One of the stages of certification in 2019 – independent testing – has been analyzed. The main results of the survey of the certification participants from the Kirovohrad region are highlighted.

Key words: new Ukrainian school, professional competence of a teacher, attestation, certification, self-evaluation, expert evaluation, independent testing.

Scientific supervisor: Doctor of Historical Sciences, Professor Pasichnyk N.O.

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Постановка проблеми. Особистісний, соціальний та професійний розвиток вчителя посідає одне з центральних місць у процесі розбудови нової

української школи. Вчитель отримує свободу навчатися, підвищувати кваліфікацію (гроші ходять за вчителем); має можливість обирати навчальні матеріали та експериментувати. Методичні й технологічні дії вчителя обмежені лише Державним стандартом, де визначено результати навчання учнів з урахуванням компетентнісного підходу, проте як досягти цих результатів, учитель визначатиме сам. Професійна компетентність вчителя – базова характеристика його діяльності охоплює «як змістовий (знання) так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення» [8, 15]. Для об'єктивного оцінювання результатів педагогічної діяльності вчителя, рівня його професійної компетентності потрібна ефективна процедура атестації та (або) сертифікації педагогічних працівників. Атестація педагогічних працівників попри тривалу практику застосування, на жаль, не стала засобом об'єктивного оцінювання професійної діяльності вчителів. Натомість спостерігається зниження рівня зацікавленості вчителів у підвищенні кваліфікаційної категорії. Тому, в рамках розбудови нової української школи для стимулювання самовдосконалення та професійної компетентності педагогічних працівників було впроваджено пілотний проєкт сертифікації вчителів початкової школи.

Аналіз досліджень і публікацій. До проблеми забезпечення постійного фахового удосконалення вчителів зверталися у своїх дослідженнях українські вчені І. Зязюн, В. Олійник, Л. Пуховська, Н. Ничкало та ін. Дослідженню інтенсифікації підвищення кваліфікації вчителів на компетентнісно-орієнтованих засадах присвячені праці В. Андреева, В. Біляков, Л. Бобкова, М. Вороніна, Н. Мицкевич, Л. Філатьєва та ін. З позицій нашого дослідження цікавими є наукові розвідки В. Гороха [1], М. Зелмана [3], Н. Пасічник, Р. Ріжняка [5; 6], М. Чошанова [10], С. Шандрук [11] та ін. Проте всі вищеназвані роботи присвячені або атестації педагогічних працівників, або дослідженню закордонного досвіду сертифікації вчителів, а український досвід

сертифікації вчителів початкової школи, що реалізується протягом 2019-2020 рр. потребує додаткового узагальнення та опрацювання.

Мета статті: проаналізувати всі етапи сертифікація вчителів початкової школи (самооцінювання, експертне оцінювання, незалежне тестування) як зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника.

Виклад результатів дослідження. Пілотний проєкт з добровільної сертифікації вчителів початкової школи було розпочато на початку 2019 року. Його метою було виявити та стимулювати вчителів з високим рівнем професійної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання й новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню [9]. Для участі в сертифікації 2019 року зареєструвалося 857 педагогічних працівників, що становило 85,7 % від установленої квоти. У повному обсязі використано квоту в Чернівецькій області (100 %), дещо нижчі показники у Хмельницькій (97,3 %) та Сумській (95,8 %) областях. Найменший відсоток зареєстрованих – у Миколаївській (72,4 %), Кіровоградській (62,9 %), Івано-Франківській (68,3 %) областях [2].

Сертифікація вчителів початкової школи складається з трьох етапів:

- 1) самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності;
- 2) вивчення експертами практичного досвіду роботи учасників сертифікації;
- 3) незалежного тестування учасників сертифікації.

На етапі самооцінювання кожен учасник відстежує та оцінює особистісне зростання та професійний розвиток; критично аналізує сильні та слабкі сторони власної професійної діяльності; осмислює досягнення та проєктує подальше професійне зростання. Самооцінювання здійснюється через заповнення анкети оцінювання власної професійної майстерності; а Державна служба якості освіти організовує вивчення результатів.

Експертне оцінювання охоплює 10 професійних компетентностей, що оцінюються за двома критеріями – когнітивним та діяльнісним. Під компетентністю в даному експертному оцінюванні розглядається системний прояв знань, умінь, здібностей і особистісних якостей педагогічного

працівника, що дозволяють йому успішно вирішувати функціональні завдання, які становлять сутність професійної діяльності [4].

У рамках пілотного проекту сертифікації учителів початкової школи ще одним етапом сертифікації було незалежне тестування їхніх фахових знань і умінь. У сертифікаційних процедурах 2019 року незалежне тестування було третім етапом сертифікації, а в 2020 р. – першим. З 17 осіб зареєстрованих учителів початкової школи з Кіровоградської області – 13 осіб склали тест (76,47% від кількості зареєстрованих; 48,1% від встановленої квоти). В цілому показник явки на незалежне тестування 2019 року становив 94,2 % (807 осіб). Граничну кількість балів за результатами незалежного тестування було встановлено на рівні 50 тестових балів. Успішно подолали встановлений поріг 756 осіб (93,7 %), не подолали – 51 особа (6,3 %) [2].

Наведемо загальну характеристику тесту незалежного тестування фахових знань та умінь учнів початкових класів. Зміст тесту визначено Програмою незалежного тестування фахових знань та вмінь учителів початкової школи, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 14 січня 2019 року № 33 [7]. Загальна кількість завдань тесту – 100. На виконання тесту відведено 180 хвилин. Змістовно завдання ґрунтувалися на компетентнісних засадах і охоплювали фахові компетентності вчителя початкової школи: 1) планування та організація освітнього процесу (14% завдань від загальної кількості); 2) забезпечення та підтримка навчання, виховання й розвитку учнів, у т.ч. система теоретичних знань з освітніх галузей (мовно-літературної, математичної, природничої, громадянської та історичної, соціальної та здоров'язберігаючої), методики навчання, робота з батьками, педагогічної діагностики (73%); створення освітнього середовища (13%).

Загальний звіт за результатами проведення незалежного тестування фахових знань і умінь учителів початкових класів під час сертифікації педагогічних працівників у 2019 році оприлюднений на сайті Українського центру оцінювання якості освіти [2]. У звіті представлено: інформацію про зареєстрованих учасників тестування (вік, стать, стаж роботи, кваліфікаційна

категорія, тип навчального закладу); загальну характеристику та структуру тесту; психометричні характеристики тесту (вибірка, максимально можливий бал, максимально набраний бал, середнє, мода, медіана, стандартне відхилення, асиметрія, ексцес, складність тесту, розподільна здатність тесту, надійність тесту, стандартна похибка вимірювання); статистичні показники успішності виконання тесту за блоками завдань; зведену інформація про розподіл учасників незалежного тестування за кількістю набраних балів (з кумулятивним розподілом зростання та кумулятивним розподілом зменшення); зведену інформація про відповідність тестових балів учасників незалежного тестування їхнім експертним оцінкам; зведену інформація про розподіл учасників незалежного тестування, які подолали граничну кількість балів (склали тест) тощо.

На жаль, ми не можемо виміряти статистичні характеристики тесту незалежного тестування учасників Кіровоградської області у зв'язку з тим, що ці данні вони отримували в особисті кабінети, а 9 осіб з 13 учасників, які склали тест відмовилися назвати свої бали навіть у числовому проміжку. Тому ми провели анкетування серед сертифікованих (за результатами сертифікації 2019 року) учителів Кіровоградської області. Анкета містила 12 запитань із запропонованими відповідями; по 4 питанням запропоновані відповіді можна було доповнювати власними коментарями. З 13 вчителів початкових класів, які пройшли сертифікацію 2019 року з Кіровоградської області в анкетуванні взяли участь 10 осіб (69,23%). Проаналізуємо основні відповіді респондентів. Серед особистих мотивів участі у сертифікації домінує мотив професійного самоствердження (80 %); 1 особа шляхом сертифікації пройшла чергову атестацію і 1 особа зазначила, що взяла участь у сертифікації на прохання керівництва району. Матеріальний мотив сертифікації (20% надбавка сертифікованим вчителям до зарплати), за результатами анкетування не був основою мотивації до сертифікації, що відповідає сучасним дослідженням мотиваційної сфери. Лише 2 особи зазначили, що адміністрація школи, де вони працюють, сприяла проходженню сертифікації, 2 особам – не сприяла, усі інші

– 6 осіб відзначили, що керівники загальноосвітнього навчального закладу не заважали їхній участі в цьому процесі. Таким чином, більшість учасників вважають, що їх не підтримувало керівництво в їхніх амбіційних професійних планах. У той же час, 50 % опитаних відчували підтримку колег у процесі проходження сертифікації.

Серед найскладніших етапів процесу сертифікації 60% опитаних виділяють незалежне тестування, 20 % – самооцінювання і 20% – експертне оцінювання. Всі учасники анкетування витратили на підготовку до сертифікації більше 100 год. часу. Всі 10 осіб, які брали участь в анкетуванні відмітили коректність і професійність роботи експертів, які оцінювали їхню роботу.

Окремо вважаємо за доцільне зупинитися на оцінці учасниками сертифікації складності тесту. Всі 10 осіб відзначили, що тест був досить складним і змістовно виходив за межі навчального матеріалу початкової школи (тобто був надлишковим). Тут ми маємо справу з суб'єктивним оцінюванням. Оскільки у Звіті про проведення незалежного тестування [2] серед характеристик тесту його складність має кількісне значення 70,4. Складність тесту – це середнє арифметичне значення показників складності (*P-value*) усіх завдань тесту з навчального предмету. І якщо взяти інтервали значень складності та характеристику тесту, то інтервальне значення *P-value* 60–79 % характеризує тест як легкий. За характеристикою тесту, максимально набраний бал був 89; середній – 66,15; мода – 71. Мода (*Mode (M₀)*) – це бал, що найчастіше траплявся в учасників тестування з цього навчального предмету. Учасники нашого анкетування відзначили, що 3-є з них отримали бали, котрі знаходилися в проміжку від 60 до 70, а всі інші – у проміжку – 51–59, тобто у більшості учасників незалежного тестування з Кіровоградської області бали нижче середнього. Змістовно, 80% респондентів відзначають, що для них особисто найскладнішою частиною тесту були питання з математичної та соціальної освітньої сфери та цифрового середовища. Всі учасники нашого анкетування відзначили, що сертифікація є більш ефективною процедурою для підвищення кваліфікації порівняно з атестацією, проте вона потребує значних

особистих зусиль, сприяє особистісному та професійному зростанню. 80% респондентів рекомендують своїм колегам брати участь у сертифікації.

Висновки. Аналіз етапів (самооцінювання, експертне оцінювання, незалежне тестування) та окремих результатів сертифікації вчителів початкової школи дозволяє зробити висновок, що сертифікація виступає комплексною ефективною процедурою зовнішнього оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника та сприяє його особистісному та професійному зростанню.

Список літератури

1. Горох В. П. Сертифікаційне тестування вчителів: досвід Казахстану та Грузії // Вісник ТВМО. Тестування і моніторинг в освіті. – 2015. – № 4/5. – С. 59–65.
2. Звіт про проведення незалежного тестування фахових знань і умінь учителів початкових класів під час сертифікації педагогічних працівників у 2019 році. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/Zvit-NT_2019.pdf
3. Зелман М. Про ліцензування вчителів у Сполучених штатах Америки. – Вісник ТІМО – 2015. – №2–3.– С. 31–36.
4. Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nus.org.ua/news/sertyfikatsiya-onovleni-metodyka-ekspertnogo-otsinyuvannya-ta-anketa-samootsinyuvannya/>
5. Пасічник Н.О., Ріжняк Р.Я. Ліцензування та сертифікація вчителів у США // Сучасні тенденції навчання природничо-математичних та технологічних дисциплін у загальноосвітній школі: матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Кропивницький, 17-22 жовтня 2016 року. – Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – С. 73–75.
6. Пасічник Н.О., Ріжняк Р.Я. Моніторинг якості освіти на міжнародному рівні (індикатори освіти ОЕСР 2014 року) // Наукові записки. – Випуск 141 (частина 1). – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2015. – С. 67–70.
7. Програма незалежного тестування фахових знань і умінь учителів початкової школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/Nakaz_sertyfikatsiya_140119_33na-sajt.pdf
8. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В.Є. Берека, А.В. Галас. – Харків: Вид-во «Ранок», 2018. – 496 с.

9. Український центр оцінювання якості освіти. Сертифікація педагогічних працівників. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://testportal.gov.ua/zagagalna-informatsiya-pedahog/>

10. Чошанов М.А. Сертифікація школьних учителів математики в США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.biblio.narod.ru/gyrnal/statyi/sertifik.htm>

11. Шандрук С.І. Проблема якості професійної підготовки вчителів у США (порівняльний аспект) / С. І. Шандрук // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). — 2012. – № 1. – С. 311–316.